

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

► Ενότητα 2: Οι τροχιές της ιστορίας I

Χαρίλαος Εξερτζόγλου

Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- ▶ Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- ▶ Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- ▶ Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- ▶ Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- ▶ Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Στόχοι ενότητας

- ▶ Στην ενότητα αυτή θα ασχοληθούμε με την εμφάνιση και διαμόρφωση της ιστορίας ως επιστήμης στα πολιτισμικά και κοινωνικά συμφραζόμενα του ευρωπαϊκού 19ου αιώνα και της αισιοδοξίας με την οποία συνδέθηκε.

Οι τροχιές της ιστορίας

- ▶ Υποστηρίχθηκε στην προηγούμενη ενότητα ότι η ιστορία, αυτό που θεωρείται σημαντικό παρελθόν και ο λόγος για αυτό το παρελθόν, μετατοπίζονται μέσα στο χρόνο. Αυτό σημαίνει ότι η ιστορία δεν είναι «κάτι» σταθερό στο χρόνο αλλά μεταβάλλεται ανάλογα με την εποχή που το ερμηνεύει.
- ▶ Επομένως, η ιστορία έχει τη δική της ιστορία με την έννοια ότι διαφορετικές εποχές έχουν διαφορετικά αιτήματα απέναντι στο παρελθόν. Παρότι αφηγήσεις για το παρελθόν εμφανίστηκαν σε πολλούς πολιτισμούς εδώ θα ασχοληθούμε με την ιστορία όπως αναπτύχθηκε στην Ευρώπη από τον 19^ο αιώνα και μετά, δηλαδή την περίοδο κατά την οποία η ιστορία οργανώθηκε ως «επιστήμη». Αυτό όχι γιατί διαφορετικοί πολιτισμοί στην Ασία ή την Αφρική δεν ανέπτυξαν αντίληψη για το παρελθόν, ή γιατί ήσαν «κατώτεροι» αλλά γιατί μόνο στον «δυτικό ευρωπαϊκό πολιτισμό» η ιστορία απέκτησε το status της επιστήμης και ως τέτοια επηρέασε και άλλους πολιτισμούς.
- ▶ Θα επικεντρωθούμε λοιπόν στην διερεύνηση της περιόδου κατά την οποία η ιστορία αποκτά «επιστημονικό» χαρακτήρα και χονδρικά αφορά το διάστημα από τα μέσα/τέλη περίπου του 18^{ου} αιώνα μέχρι σήμερα καθώς και τις σχέσεις της με την κοινωνία και τον πολιτισμό που την περιβάλλει.

Οι τροχιές της ιστορίας

- ▶ Αποφεύγω να παρουσιάσω την ιστορία της ιστορίας πριν την περίοδο αυτή αλλά χρειάζεται να επισημάνουμε τα παρακάτω.
- ▶ Η ιστορία ως λέξη προέρχεται από τον ιστορεῖν που σημαίνει την πράξη της αφήγησης αλλά και της έρευνας. Ἱστωρ επιπλέον σημαίνει δικαστής ή αξιόπιστος μάρτυρας.* Θεωρείται ότι η ιστορία ξεκινά με την αρχαία ελληνική παράδοση, όταν ο μύθος διαχωρίζεται από τον λόγο.
- ▶ Ο Ηρόδοτος και ο Θουκυδίδης που συνέγραψαν τα έργα τους τον 5^ο αιώνα θεωρούνται ως οι πρώτοι ιστορικοί. Ωστόσο, υπάρχουν σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους δύο δημιουργούς. Ο μεν Ηρόδοτος αντλεί ελεύθερα από μια προφορική παράδοση εντάσσοντας στην ιστορία του μυθολογικά και πραγματολογικά στοιχεία χωρίς διάκριση μεταξύ τους ενώ ο Θουκυδίδης ενδιαφέρεται να αποδώσει την ιστορική ακρίβεια στη βάση μαρτυριών που θεωρεί αξιόπιστες. Ομολογεί, ωστόσο, ότι μετέφερε τις μαρτυρίες αυτές «έχοντας υπόψη τι ήταν φυσικό να πουν οι ρήτορες που να αρμόζει καλύτερα στην περίπτωση και ακολουθώντας τη γενική έννοια των όσων πραγματικά είπαν.»**
- ▶ Βέβαια και οι δύο γράφουν κατά βάση την ιστορία της εποχής τους. Ο Θουκυδίδης, γράφει για τον Πελοποννησιακό πόλεμο και πέθανε πριν αυτός ολοκληρωθεί. Αντίθετα για τα μακρινά στο χρόνο γεγονότα οι αρχαίοι δεν χρησιμοποιούσαν τον όρο ιστορία αλλά τον όρο αρχαιολογία.*

Οι τροχιές της ιστορίας

- ▶ Η αρχαία ελληνική παράδοση υπήρξε σημαντική στην διαμόρφωση μιας μορφής λόγου που ονομάστηκε ιστορία. Στο πλαίσιο της κλασσικής εποχής η ιστορία υπήρξε αναγνωρισμένο είδος λόγου που χρησιμοποιήθηκε από πολλούς λογίους της ελληνιστικής και ρωμαϊκή εποχής.
- ▶ Ωστόσο, ήδη από την εμφάνιση της ιστορίας ως μορφής λόγου ενυπήρχε σε αυτήν μια εγγενής ένταση. Από την μια πλευρά ήταν η ιστορία του τύπου του Θουκυδίδη που ενδιαφέρονταν για την ιστορική ακρίβεια και την αξιόπιστη μαρτυρία. Ο Λουκιανός π.χ θεωρούσε ότι ο ιστορικός θα έπρεπε να είναι άπολις προκειμένου να γράφει αντικειμενικά και με ακρίβεια τα γεγονότα.
- ▶ Από την άλλη υπήρχαν εκείνοι, όπως ο Κικέρωνας, που έβλεπαν στην ιστορία μια ποιητική και ρητορική διάσταση με στόχο την διδαχή και τον φρονηματισμό. *Historia magistra vitae*.
- ▶ Οι δύο αυτοί προσανατολισμοί της ιστορίας ενυπήρχαν στην κλασσική παράδοση χωρίς να διαμορφώσουν εντελώς διαφορετικούς τύπους ιστορίας.

Οι τροχιές της ιστορίας

- ▶ Η αρχαία κλασική παράδοση αλλά και άλλες διαφορετικές παραδόσεις όπως η χριστιανική διαμόρφωσαν το υπόστρωμα της ιστορίας ως λόγου. Δηλαδή ένα υπόστρωμα γεμάτο εσωτερικές εντάσεις που ενσωματώνουν, την αξία των κλασικών κειμένων [Ηρόδοτος, Θουκυδίδης, Πολύβιος κλπ] ως μοναδικών προτύπων αξίων μίμησης, την αντίληψη του προκαθορισμού της Ιστορίας αλλά και την διάσταση της ιστορίας ως ηθικής διδαχής και αισθητικής απόλαυσης. Οι ιστορίες που γράφονται αφορούν κατά βάση ένα μείγμα κοσμικών και εκκλησιαστικών στοιχείων που στην σημαντικότερη εκδοχή τους είναι ιστορίες βασιλέων και μοναρχών. Κατά τον 16ο αιώνα εμφανίζεται επιπλέον μια μέριμνα που αργότερα θα παίξει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της ιστορίας ως «επιστήμης», δηλαδή η έρευνα και αποκατάσταση των πηγών, που ωστόσο δεν προκύπτει μέσα από το ενδιαφέρον για την ιστορία αλλά από τις ανάγκες στο πεδίο του δικαίου.

Οι τροχιές της Ιστορίας

9

- ▶ Η επιλογή αυτή βασίζεται στην πεποίθηση ότι το γραπτό τεκμήριο παραμένει αναλλοίωτο σε σχέση με την προσωπική μαρτυρία που μεταβάλλεται. Επίσης το γραπτό τεκμήριο μεταφέρει μια αίσθηση αντικειμενικότητας, καθώς δεν γράφεται συνήθως «με το βλέμμα στο μέλλον». Η βαρύτητα της προσωπικής μαρτυρίας μέχρι τον 18^ο αιώνα υπήρξε αισθητή. Ως ιστορικοί αναγνωρίζονταν παράγοντες της δημόσιας ζωής, αξιωματούχοι που έγραφαν για συμβάντα στη βάση της προσωπικής τους μαρτυρίας, μνήμης χωρίς τη χρήση γραπτών τεκμηρίων. Αλλά η αξιοπιστία της μαρτυρίας ήταν αποδεκτή. Η βαρύτητα του γραπτού τεκμηρίου αναδείχτηκε καταρχήν στον χώρο του δικαίου πριν περάσει την ιστορία. Αν και στα δικαστήρια η προσωπική μαρτυρία κάτω από όρκο υπήρξε αποδεκτή, επαρκής σταδιακά προέκυψε η απαίτηση να στοιχειοθετείται με έγγραφα τεκμήρια, τα οποία παρέμεναν αναλλοίωτα και δεν υπόκειντο στις μετατοπίσεις της μνήμης. **[Βολταίρος]** Στο χώρο του δικαίου αναπτύχθηκε η πρακτική του ελέγχου των τεκμηρίων για την εξακρίβωση της αυθεντικότητάς τους [Lorenzo Valla, και η διαθήκη του Μεγάλου Κωνσταντίνου]. Σταδιακά τα γραπτά τεκμήρια άρχισαν να χρησιμοποιούνται και στις ιστορικές μελέτες. Κατά τον 19^ο αιώνα η μαρτυρία περιθωριοποιείται εντελώς σε σχέση με το γραπτό τεκμήριο.

Οι τροχιές της ιστορίας

- ▶ Η αξία της ιστορίας αυξήθηκε σημαντικά κατά τον 18ο αιώνα και μετά καθώς αρχίζουν να μεταβάλλονται οι απαιτήσεις που έχουν οι ευρωπαϊκές κοινωνίες για το παρελθόν. Αυτή η στροφή συνδέεται με τη διαμόρφωση μιας νέας αντίληψης που δεν αποδεχόταν ότι η πορεία των ανθρώπινων πραγμάτων ήταν ήδη προκαθορισμένη από την Θεία πρόνοια αλλά έβαζε τον «άνθρωπο» ως κύριο της μοίρας του. Η αντίληψη αυτή που χοντρικά ταυτίζεται με τον διαφωτισμό δεν επικράτησε βεβαίως ολοκληρωτικά αλλά έθεσε νέα ερωτήματα τα οποία για να απαντηθούν έπρεπε να υπάρξει μια ιστορική οπτική.
- ▶ Από την άλλη πλευρά ο χώρος του διαφωτισμού δεν ήταν ομοιογενής παρότι όσοι εγγράφονται σε αυτήν την οπτική μοιράζονταν κάποιες θεμελιώδεις αρχές, όπως πχ η πίστη στα φυσικά δικαιώματα και τη φύση του ανθρώπου και την πίστη βελτιωσιμότητα του ανθρώπου και την προόδο.

Οι τροχιές της ιστορίας

- ▶ Ο διαφωτισμός συνέβαλε τα μέγιστα στην αποκαθήλωση κυρίαρχων ιδεών όπως πχ η παντοδυναμία της Θεία βούλησης στην ανθρώπινη ιστορία, προσανατολίζοντας τους ανθρώπους προς την αναζήτηση ενός μέλλοντος ανοιχτού στην κατεύθυνση της προόδου και της βελτίωσης του ανθρώπου για να ξεφύγει από την μοίρα που δεν επέλεξε. Οι διαφωτιστές δεν ήσαν άθεοι αλλά θεωρούσαν ότι η «κοινωνία» είχε κοσμική υπόσταση. Ο άνθρωπος ήταν προϊόν της φύσης και τα δικαιώματά όπως και οι ιδιότητές του [πχ ορθός λόγος] ανάγονται σε αυτήν.
- ▶ Ειδικότερα για την ιστορία ενδιαφέρθηκαν κατά βάση για την κατανόηση των βασικών φάσεων της εξέλιξης της ανθρώπινης ιστορίας αναζητώντας γενικά σχήματα ή συστήματα τα οποία στηρίζονταν σε καθολικές κατηγορίες [ο άνθρωπος, η κοινωνία, πολιτισμός, πνεύμα της εποχής] Επομένως, αναζήτηση του γενικού, χωρίς ιδιαίτερη σημασία στις λεπτομέρειες και τις ιστορικές ιδιαιτερότητες. Έψαχναν δηλαδή για ερμηνείες που θα ίσχυαν γενικώς χωρίς όμως να συμπεριλαμβάνουν τον Θεό στην κίνηση της ιστορίας. Αλλά και την ίδια την κατανόηση της ιστορίας ως ειδικής μορφής γνώσης υπήρξε ενδιαφέρον αν δούμε για παράδειγμα τι λήμμα που προετοίμασε ο Βολταίρος για την *Εγκυκλοπαίδεια*.

Οι τροχιές της ιστορίας

- Ο 19ος αιώνας υπήρξε η κατεξοχήν περίοδος κατά την οποία η ιστορία άρχισε να αντιμετωπίζεται ως επιστήμη στη βάση της απαίτησης για ιστορική ακρίβεια. Οι απαιτήσεις από την ιστορία αυξάνονται γεωμετρικά και αυτό σηματοδοτείται από την επαγγελματοποίηση της. Η ιστορία θεσμοθετείται, γίνεται πυλώνας της εκπαίδευσης των ευρωπαϊκών κρατών και σταδιακά εγκαταλείπεται η σχέση της με τη λογοτεχνία και την φιλοσοφία.
- Στην ουσία η ιστορία τοποθετείται πλέον στον χώρο των «επιστημών». Οι ιστορικοί αναγνωρίζονται ως αυθεντίες στη γνώση του (εθνικού) παρελθόντος.

Υπάρχουν συγκεκριμένοι άξονες που στηρίζουν αυτήν την στροφή.

- Α) η στροφή στην τεκμηρίωση που αναζητείται πλέον στην σταθερότητα των γραπτών πηγών και όχι στο ευμετάβλητο της προφορικής μαρτυρίας. Αυτό είναι το βασικό στοιχείο της επιστημονικής ιστορίας καθώς θεωρείται ότι με αυτόν τον τρόπο παρακάμπτεται η αυθαιρεσία στις ερμηνείες και απομακρύνεται η ιστορία από την λογοτεχνία.
- Β) η ιστορία στηρίζεται πλέον σε μια διαφορετική αντίληψη του χρόνου, δηλαδή στην υιοθέτηση ενός γραμμικού χρόνου που διακρίνει καθαρά το παρελθόν από το παρόν και το μέλλον.

Οι τροχιές της ιστορίας

- ▶ Γ) ο ιστορικός ως αυτόνομος ερευνητής που αναζητά την αλήθεια σε πλήρη απόσταση από το αντικείμενο που μελετά στη βάση μιας μεθοδολογίας και κάποιων αξιών όπως η αντικειμενικότητα και η αποφυγή ηθικών κρίσεων. Με βάση αυτά θεωρήθηκε ότι ο ιστορικός μπορεί να αποκαταστήσει το παρελθόν στην μορφή του με βάση τις μαρτυρίες που ευσυνείδητα αναζητεί. [Κατεξοχήν παράδειγμα αυτής της αντίληψης υπήρξε το ρεύμα του γερμανικού ιστορισμού αλλά δεν περιορίστηκε εκεί καθώς η κατεύθυνση αυτή ισχύει και για άλλες εθνικές «σχολές»
- ▶ Δ) το αίτημα της αποκατάστασης του παρελθόντος αντιστοιχεί στο πνεύμα της επιστημονικής αισιοδοξίας του 19ου αιώνα. Η ιστορία μια επιστήμη που όπως και οι άλλες μπορεί να συμβάλει στην ανθρώπινη γνώση, στην πρόοδο και την εξέλιξη.
- ▶ Βέβαια αυτή η νέα θέση της ιστορίας δεν έλυσε εντελώς κάποιες εντάσεις που κληροδότησαν προηγούμενες παραδόσεις. Για παράδειγμα το αν τελικά η ιστορία είναι επιστήμη ή τέχνη, στο οποίο οι περισσότεροι ιστορικοί απαντούσαν ότι είναι επιστήμη αλλά χρειάζεται ταυτόχρονα και γλαφυρότητα ή η κοσμική υπόσταση της ανθρώπινης εξέλιξης καθώς ορισμένοι ιστορικοί, ανάμεσά του ο Λεοπόλδος Ράνκε, διατήρησαν την πίστη στην Θεία πρόνοια.

Οι τροχιές της ιστορίας

Ωστόσο, η διαμόρφωση της ιστορίας ως επιστήμης αντανακλά και επιρροές ενός «εξωτερικού περιβάλλοντος».

Έχει συστηματικά καταδειχθεί η σχέση της ιστορίας ως επιστήμης με την εμφάνιση των εθνικών κρατών και των εθνικών κινημάτων. Στο πλαίσιο αυτό προέκυψε η ανάγκη διατύπωσης εθνικών αφηγήσεων, που θα δικαίωναν τα πολιτικά αιτήματα στο παρόν και οι οποίες αναζητήθηκαν στο παρελθόν και κατ'έπείτα στην ιστορία. Αλλά ταυτόχρονα η ιστορία θεωρήθηκε ότι προσφέρει τη βάση στις εθνικές ταυτότητες που διαμορφώνονταν εκείνη την περίοδο. Εξού και η αναβάθμιση της ιστορίας ως εθνικής επιστήμης και η θεσμοποίησή της μέσα από την ανάδειξή της σε βασικό διδακτικό αντικείμενο σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Εξάλλου πολλοί ιστορικοί είχαν σημαντικό ρόλο στην εθνικιστική κινητοποίηση του 19ου αιώνα. [πχ στην Ελλάδα γνωστή είναι η πολιτική εθνικιστική στράτευση του Κωνσταντίνου Παπαρρηγόπουλου, του Σπυρίδωνα Λάμπρου κ.α]

Οι τροχιές της ιστορίας

- ▶ Το δεύτερο στοιχείο που επιδρά στην ανάπτυξη της ιστορίας-ως-επιστήμης είναι ο ευρω-κεντρισμός που αντανακλά την δυτική ευρωπαϊκή κυριαρχία κατά τον 19^ο αιώνα. Οι ιστορικοί στην Ευρώπη δεν ενδιαφέρονται καθόλου για την ιστορία άλλων περιοχών πλην αυτής των χωρών τους ή κάποιων θεσμών που είχαν υπερτοπική σημασία, όπως πχ η παπική εξουσία και οι αυτοκρατορίες.
- ▶ Οι επιλογές αυτές δεν ήταν τυχαίες και δεν απέρρεαν μόνο από τον εθνοκεντρισμό αλλά και από το ότι οι περισσότεροι ιστορικοί στην Ευρώπη μοιράζονταν μια αντίληψη σχετικά με την κυριαρχία της που βασιζόταν στην πεποίθηση της ανωτερότητα του ευρωπαϊκού πολιτισμού σε σχέση με τους υπόλοιπους. Η αυτοπεποίθηση αυτή στηριζόταν τόσο στην παγκόσμια τεχνολογική και οικονομική ισχύ της Δύσης όσο και στην εξ αντανακλάσεως «παρακμή» των μη ευρωπαϊκών πολιτισμών, οι οποίοι δεν είχαν άλλη επιλογή παρά να ακολουθήσουν την πορεία του ευρωπαϊκού. Στο μέτρο αυτό η σημασία των άλλων πολιτισμών ήταν περιορισμένη και αδιάφορη για τους ευρωπαίους ιστορικούς με λίγες εξαιρέσεις.

Οι τροχιές της ιστορίας

- ▶ Η μετατροπή της ιστορίας σε επιστήμη υπήρξε η κυρίαρχη τάση του 19^{ου} αιώνα που υποστηρίχθηκε από την επαγγελματοποίηση της ιστορίας. Το κυρίαρχο παράδειγμα της ιστορίας ισοδυναμούσε με την ιστορία μεγάλων προσωπικοτήτων, κρατών & θεσμών. Αντίθετα άλλες πτυχές του παρελθόντος [κοινωνική ιστορία, πολιτισμική ιστορία] αγνοήθηκαν σχεδόν τελείως.
- ▶ Από τις αρχές 20^{ου} αιώνα εμφανίζεται μια κριτική αμφισβήτηση του ισχύοντος παραδείγματος κυρίως σε σχέση με τα θέματα που απασχολούν την ιστορία αλλά και την ιστορική μέθοδο. Γάλλοι και Αμερικανοί ιστορικοί, επηρεασμένοι από την κοινωνιολογία και τη γεωγραφία θέτουν το ζήτημα των απρόσωπων δομών που διαμορφώνουν τις κοινωνίες και επομένως απομακρύνονται από την διερεύνηση μεγάλων προσωπικοτήτων και την αφηγηματική ιστορία [παράδειγμα αποτελεί η γαλλική «σχολή» των Annales.]
- ▶ Πάντως η κριτική που απευθύνεται στον ιστορισμό δεν αμφισβητεί την επιστημονικότητα της ιστορίας, αντίθετα το αίτημα της είναι να γίνει η ιστορία ακόμη περισσότερο επιστημονική μέσα από την διεπιστημονικότητα.

Οι τροχιές της ιστορίας

- ▶ Η επιστημονική Ιστορία και το πρότυπο των φυσικών επιστημών
- ▶ Παρά τις κριτικές αυτές η ιστορία όπως διαμορφώθηκε τον 19^ο αιώνα συνέχισε να κυριαρχεί μέχρι και τον ΑΠΠ. Η θεσμική της θέση ήταν περισσότερο ισχυρή από ποτέ και αντίστοιχη με την ισορροπία που υπήρχε στα ευρωπαϊκά πράγματα, δηλαδή την εδραίωση των εθνικών κρατών και την αποικιακή εξάπλωση των κυριότερων ευρωπαϊκών δυνάμεων. Η επιτυχία των φυσικών επιστημών δημιουργούσε το αίτημα διαμόρφωσης αντίστοιχων μοντέλων που θα ερμήνευαν τα ιστορικά φαινόμενα με ανάλογο τρόπο. Κάποιοι ιστορικοί πείστηκαν από αυτήν την προοπτική, αλλά οι περισσότεροι θεωρούσαν ότι η ιστορία δεν μπορεί να γίνει επιστήμη όπως η φυσική. Απέναντι στον ισχυρισμό του John Bury ότι «η ιστορία είναι επιστήμη, τίποτε λιγότερο και τίποτε περισσότερο» (1903) άλλοι όπως ο George Trevelyan θεώρησαν ότι μια τέτοια μεταμόρφωση θα ήταν αταίριαστη και «θα εξέτρεπε τελείως την ιστορία από τον σκοπό της» (1913).

Οι τροχιές της ιστορίας

- ▶ Η επίδραση των φυσικών επιστημών στην ιστορία δεν μπορεί να υποβαθμιστεί παρά το γεγονός ότι οι περισσότεροι ιστορικοί εξακολουθούσαν να κάνουν ιστορία με τον «παραδοσιακό» τρόπο. Το αίτημα για μια ιστορία που θα δίνει σημασία στη δυνατότητα γενίκευσης, σε ευρύτερα φαινόμενα ακόμη και στην αναζήτηση νόμων συναντούσε αντίσταση από όλους εκείνους που θεωρούσαν ότι τα ιστορικά φαινόμενα είναι μοναδικά και δεν επιδέχονται γενικεύσεων. Η ιστορία δεν είναι εργαστήριο και θα έπρεπε να διατηρήσει τον αφηγηματικό, ηθικό και παιδευτικό χαρακτήρα της.
- ▶ Το ενδιαφέρον και παράδοξο είναι ότι την εποχή που εξελίσσεται αυτή η διαμάχη ανάμεσα στους ιστορικούς, παραγνωρίζονται οι αλλαγές που επισυμβαίνουν στις επιστήμες, δηλαδή την όλο και μεγαλύτερη συνειδητοποίηση ότι η επιστημονική έρευνα αποκαλύπτει ένα πολύ περισσότερο πολύπλοκο φυσικό κόσμο για την γνώση του οποίου δεν αρκούσε η αισιοδοξία του 19^{ου} αιώ. [θεωρία της σχετικότητας, κβαντομηχανική] Αντίθετα ο φυσικός κόσμος εμφανίζεται μυστηριώδης, γεμάτος αντινομίες μη επιδεχόμενος εύκολων γενικεύσεων. [Alfred Einstein, Werner Heizenberg, Max Born και γενικότερα η ομάδα της Κοπεγχάγης.]

ΤΕΛΟΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Χαρίλαος Εξερτζόγλου
Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

